

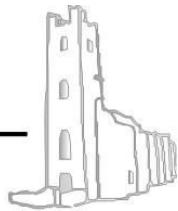
DELMAT GALIOT d.o.o.

SPLIT, Put Supavlja 1 | OIB: 65977863616 | IBAN: HR2623400091110300076

Tel./Fax.: 021 484 751
Mob: 099 250 0722
Mob: 098 448 755

www.delmatgaliot.hr

e-mail: delmat@st.t-com.hr
info@delmatgaliot.hr

Elaborat/Izvješće

Premještanje postojeće bunje na novu lokaciju: postupak razgradnje postojeće bunje i ponovna izgradnja/rekonstrukcija nove bunje

Split, 31. listopada 2016. godine

Predmet: Izmještanje bunje na novu lokaciju

Županija: Splitsko-dalmatinska

Općina/Grad: Grohote, Gornje Selo

Investitor: Hrvatske ceste Zagreb, čiji je predstavnik bio Hrvoje Drmić, dipl. ing. grad.

Građevina: SPOJNA CESTA D112 OD TRAJEKTNE LUKE ROGAČ DO SPOJA NA D111
NA OTOKU ŠOLTI; DINONICA IZMEĐU STACIONAŽA 2+500 I 2 + 700

Izvođač radova: Delmat Galiot d.o.o.

Voditelj rekonstrukcije bunje: Tomislav Galiot, kamen. Klesarski tehničar s majstorskim ovlaštenjem

Konzervatorski nadzor: Hrvoje Vuletić, dipl. etnolog, Ministarstvo kulture RH, odjel u Splitu

Vrijeme radova: rujan/listopad 2016. godine

Stručna ekipa: Tomislav Galiot, voditelj, Ivan Stričević, zidar, Pere Vidaković, Ante Tomić, Josip bagerist, Vlade Vrkić, svi pomoći radnici te Josip Bazo, dokumentarst, Josip Galiot, student arheologije. Još je stručni suradnik bio Filip Bubalo iz Udruge Dragodid Komiža

Naručitelj Hrvatske ceste Zagreb prilikom ishodovanja građevinske dozvole za gradnju spojne ceste D112 dionica: Trajektna luka Rogač-D111 sukladno uvjetima izdanim od nadležnog Konzervatorskog odjela u Splitu osigurale su provođenje propisanih arheoloških istraživanja i zaštite kulturnih dobara na trasi buduće ceste. Sondažna arheološka istraživanja izvedena su u ožujku 2016. godine a zaštita nepokretne kulturne baštine prema Mišljenju istog KO u Splitu učinjena su u listopadu o.g. U svojem mišljenju i u natječajnoj dokumentaciji propisan je postupak izmještanja i rekonstrukcije bunje na novom mjestu: Izgradnja faksimila bunje obrađenim lomljenim kamenom u suho od kamenog materijala dostupnog na lokaciji, a koji zdravi kamen prikladnog oblika obrađuje se ručnim alatom i ugrađuje u suho s dobrim nalijeganjem kamena, te bez ugrađivanja otpada i zemlje unutar zida.

Predmetni posao poslije provedenog javnog postupka dobila je naša tvrtka te smo prilikom uvođenja u posao 20. rujna 2016. godine gdje su bili predstavnici Ministarstva, Naručitelja i izvođača predmetnog posla, dogovorili redoslijed i dinamiku radova. Tom radnom sastanku nazočili su i članovi udruge Dragodid iz Komiže koji su prvi i upozorili nadležni KO da zaštiti/sačini plan zaštite bunje koja se našla na trasi buduće ceste. Dogovoreno je s njima da redovito obilaze gradilište te svojim iskustvom pridonesu što kvalitetnijoj izvedbi ponovnoj izgradnji istovjetne bunje na novoj lokaciji.

Kao i što je bio dogovor, prilikom uvođenja u posao, između predstavnika naručitelja, izvođača i nadležnog etnografa iz KO Split koji prati predmetne radove tvrtka Delmat Galiot d.o.o. pristupila je pripremnim radovima i to: probijanje i uređenje pristupnih putova, uklanjanje otpadnog materijala, sječa raslinja i pojedinačnih stabala te oslobođanje same bunje od nabacanog kamenja iz gomile koja ju je pritisla sve do krova dijelom s istočne, dijelom sa zapadne i sa sjeverne strane u cijeloj dužini i visini zida, do krovnog popločenja.

Postojeće stanje bunje i pripadajuće gromile i okoliša snimljeno je iz zraka i fotoaparatom iz svih pravaca i kutova te je izrađen model u AutoCadu, Agisoft Photoscanu i ostalim 3D formatima. Također je urađen idejni nacrt Bunje, troškovnik i dinamički plan, kao video dobiven iz već gotovih 3D modela za prezentaciju kojeg su izradili naši djelatnici.

Tijek radova

Slika 1. Bunja na izvornoj lokaciji

Kod postupka razgradnje, a prema uputi nadležnog etnologa iz KO u Splitu, najprije se je pristupilo oslobađanju građevine od urušenog i nabacanog kamenja, sa tri strane dok je sjeverna strana gdje je gromila najveća ostavljena zbog stabilnosti same bunje.

Radovi na izmještanju bunje odvijali su se u dvije faze, najprije je u prvoj fazi od 16. 09. 2016. do 30. 09. 2016. uređen teren oko stare i nove bunje skidanjem raslinja te demontirana stara bunja s pripadajućom gromilom, a u drugoj fazi svi radovi potrebni za rekonstrukciju bunje odvijali su se od 01. listopada do završetka radova o čemu je poslana obavijest nadležnom KO u Splitu i Naručitelju.

Poradi lakšeg pristupa novoj lokaciji bunje trebali smo poravnati teren i urediti pristupni put te smo započeli s probijanjem puta i uklanjanjem niskog raslinja od asfaltiranog puta sa sjeverne strane bunje prema novoj lokaciji predviđenoj za rekonstrukciju bunje.

Slika 2. Uređenje prilaznog puta i nove lokacije za smještaj bunje

Ukupno je probijeno i uređeno 40 m' prilaza uključivši i samu lokaciju za bunju na kojoj smo uklonili nisko raslinje te iskopali temelje prema nacrtu.

Istovremeno s ovim pripremnim radnjama nastavili smo s demontažom bunje i pripadajuće joj gromile sa zapadne i sjeverne strane objekta te s istočne i sjeverne strane objekta. A dio radnika pod s voditeljem skidao je pokrovne ploče krovišta bunje, zidova i otvora bunje (vrata i niše) koji su obilježeni i posloženi određenim redoslijedom isto kao i pokrovne ploče.

Slika 3. Razgradnja gromile

Slika 4. Otvor/vrata na bunji s južne strane

Dimenziije stare bunje su: $4,21 \times 2,87$ m, a visine do vrha krova $2,55$ m, debljine zidova na jugu $1,00$ m, ostala tri zida su $0,65$ m debljine, zidani s dva lica a između vanjskih i unutrašnjih kamena ispunjen sitnim kamenjem. Dimenziije vrata: $1,13 \times 0,75$ širine, dok su dimenziije niše $0,30 \times 25$ dubine $0,30$ m.

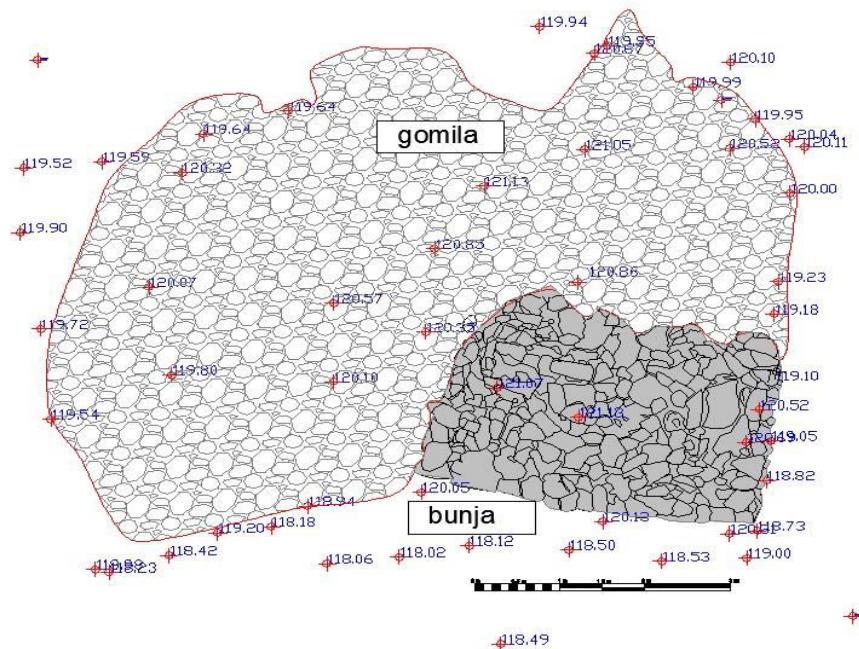
Slika 5. Skidanje krova bunje

Tek po tom odlučili smo skidati pokrovne ploče određenim redom, a odlagali smo ih i slagali redoslijedom skidanja. Isti postupak primijenjen je i na ostale dijelove bunje, dok je pripadajuće kamenje otvora (vrata i niše) obilježeno i pažljivo posloženo u blizini nove lokacije. Ova niša je predstavljala lažnu „spiju“ i u njoj su držali predmete, dok je „spija“ služila za osmatranje/špijuniranje polja i prilaznih puteljaka.

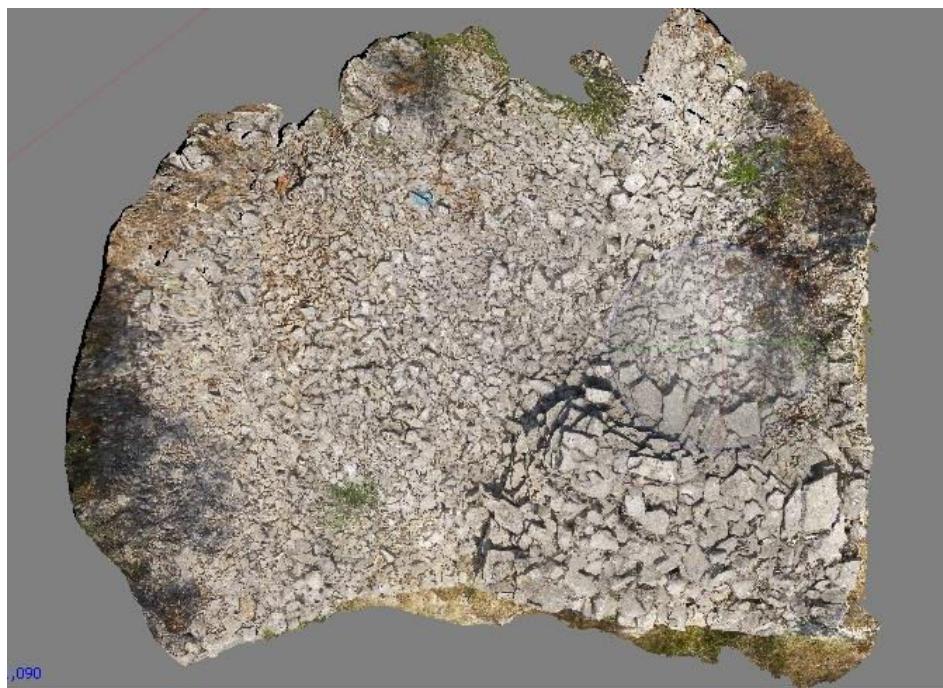
Slika 6. Unutrašnjost stare bunje

Bunje su karakteristika jadranskog otočnog i priobalnog područja, ali i njegova zaleđa, naime, svoje niske poluukopane nastambe zidane suhozidnim načinom i prekrivene busenima zemlje ili travom i šibljem stanovnici dinarskog područja nazivali su bunje (od tuda Bunjevci..., a ne od rijeke Bune ili pak da su to ime dobili tek u Panoniji u koju su naselili bježeći od turske opasnosti od XIV. do XVIII. stoljeća). I albanski stočari svoje kolibe zvali su slično bun i ban, a talijanska riječ bugna znači košara. Način zidanja bunje je tradicionalan ali nažalost u zadnje vrijeme ima sve manje ljudi vičnih zidanju tih zanimljivih objekata. Prema nekim istraživačima bunje su nastale kao potreba obrađivača zemlje za sklanjanje bilo sebe bilo alata i prinosa plodina s polja. Uz te bunje obično su nastajale gromile, namjerno nabacane radi zaštite od vremenskih prilika ili od kamenja izvađenih krčenjem i stvaranjem obradive površine. Te gromile nastale krčenjem poljoprivrednih površina podsjećaju na prapovijesne gromile pa dovode do velikih zabuna kod površnog pregleda terena kojeg su u prošlosti vršili zaljubljenici u starine.

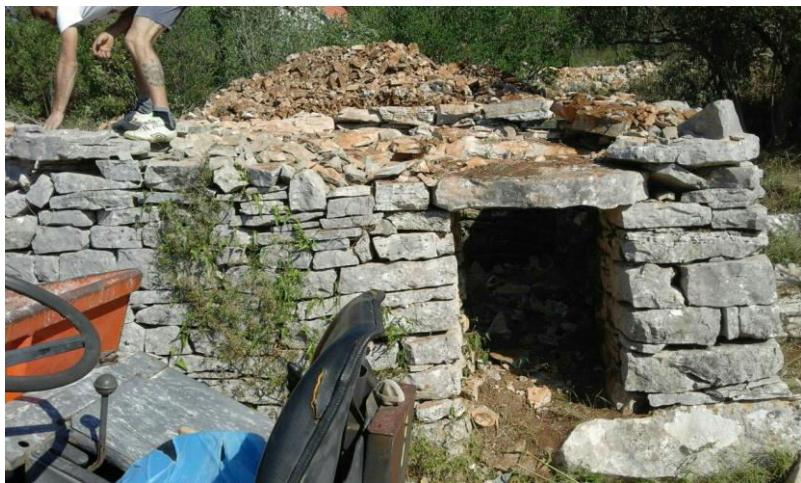
Slika 7. Stara bunja tlocrt

Materijal za gradnju bunje uzima se odmah blizu mjesta gradnje onako amorfan bez da je obrađen, ili je tek malo priklesan s tri strane zbog boljeg nalijeganja i ljepšeg izvanskih izgleda. Bilo ga je u izobilju i lako se je „kavao“ jer je prirodno pločast/lisnat pa je s gornje i donje strane bio gotovo ravan zbog čega je nalijeganje bilo dobro. Najvjerojatnije su istim stilom kao današnji poljodjelski objekti bile građene i nastambe u kojima su stanovali ljudi, a to najbolje vidimo u selištima i nastambama na dinarskim visoravnima na kojim su stočari napasali svoja stada.

Slika 8. Orto stare bunje

Ove šoltanske bunje za razliku od istarskih i drugih u priobalju imaju pačetvrte osnovu i isto takav nadsvođeni krov, koji je dobro sačuvan kod ove naše bunje. One su dosta jednostavna građevine koje može sagraditi i čovjek bez neke građevinske osnove i to gotovo bez ikakva zanata, berući kamen po površini. Uzima/bere se nevelik kamen svakakvih oblika i veličina osim nadvratnika ili gornjeg zabatnog kamena špije/niše koji je od jednog komada, dug i pločast, što je slučaj i na ovoj našoj predmetnoj bunji. Kod ovih građevina vrlo zanimljiv je krov, koji je nadsvoden bez greda ili nekog veziva, zidan tako da se prvi red nasloni na zid 2/3 ili 3/4 dok kraći dio strši kao svod prostorije, na daj red se laže sljedeći istim načinom i rasporedom i tako do kraja.

Slika 9. Pogled s prednje strane na staru bunju poslije skidanja krova

Na vrh bi se obično postavilo nekoliko kamenja kao *piz* (na bunju s kružnom kupolom jedan kamen) da bura ne digne ploče, a ne zbog ukrasa kako neki tvrde.

Nova lokacija za rekonstrukciju bunje određena je četrdesetak metara jugozapadno od stare, gdje se je najprije iznivelirao teren, a zatim započeta gradnja kopanjem temelja i zidanjem redom iz projekta.

Slika 10. Početak zidanja bunje na novoj lokaciji (rekonstrukcija)

Zbog drugačije konfiguracije terena bunja je sada dobila neznatno veće dimenzije, tako je zbog ravnijeg terena postala viša, a zbog zidanja sjevernog lica sjevernog zida i širina s neznatno povećala tako da je nova bunja dimenzija: 4,10x3,00x2,50 m.

Slika 11. Zidanje nove bunje

Druga faza uključivala je ravnjanje terena, iskop temelja dubine 0,20-0,40 i širine do 1,00 m, a onda nivелiranje samih temelja i terena uz njih radi pravilnosti budućeg objekta, na što smo započeli sa zidanjem. Nastojali smo zidati identičnim načinom kao kod ranijeg zdanja, sa dva lica, a između unutrašnjih i vanjskih polukresanih kamenja stavljamo šljaku (sitni kamen) radi vezanja, učvršćivanja i bolje stabilnosti bunje.

Slika. Zidanje zidova bunje

Slika 13. Zid i otvor na južnoj strani bunje

Slika 14. Niša s unutrašnje strane bunje

Prema projektu na izravnate zidove trebao je naleći prvi red pokrovnih ploča i to tako da prekriju zid do pola a manji dio ploče prelazio je u prazno prema unutrašnjosti i na nju je dolazila druga ploča isto tako dijelom, dok je drugi dio išao u prazno i tako redom. Pokrovne ploče bile su posložene na livadi prema redoslijedu kako su skidane sa stare bunje.

Slika 15. Pogled na unutrašnjost i dio krovišta

Krov je rađen kao i kod stare bunje na dvije vode, a prva ploča je stavlјana od polovine zida kako bi voda s krova otjecala kroz središnji u kojem je ubaćena šljaka i sitnije kamenje.

Slika 12. Rekonstrukcija krova bunje

Takvim načinom postavljanjem ploča od polovine zida, a u ovom slučaju sa sjeverne i južne strane ploče su se naslanjale 0,70-0,80 m na zid dok su jednom četvrtinom ulazile u prostor Voda kroz središnji dio otjeće do temelja i ne ulazi u unutrašnjost bunje. Paralelno sa postavljanjem ploča krova, podizali smo i kamen na krovu koji služi kao kontra piz.

Prema projektu izradili smo gromilu sa zapadne i sjeverne strane kao što je bilo i na lokaciji stare bunje oko koje smo da se ne urušava izradili i suhozid visine 0,50 m.

Stavljanjem sitnog kamenja na zgotovljen krov kao piz završili smo s rekonstrukcijom bunje koja je u svemu imala izgled stare bunje („ali nije postala starija od prvotne stare bunje“ šala)

Zidana je identičnim kamenom, a vraćene su krovne ploče koje su tijekom vremena poremećene iz različitih razloga, s čim je bunja poprimila izvorni oblik.

Slika 16. Pogled s jugoistočne strane na bunju i gromilu

21.10. 2016. godine očistili smo gradilište te obavili sve ostale radove uređenja okoliša čime smo završili ugovorene poslove izmještanja/rekonstrukcije bunje.

Tijekom izvođenja radova vršeno je dokumentiranje i fotografiranje svih faza postupka premještanja i rekonstrukcije bunje na novoj lokaciji, a što su Naručitelj, predstavnik Konzervatorskog odjela u Splitu i članovi Udruge Dragodid redovito nadzirali.

Slika 17. Sazidana bunja na novoj lokaciji

Bunja na novoj lokaciji je rekonstruirana u svim elementima samog objekta: zidovi, krov kojem je vraćen izvorni oblik te je također napravljena/simulirana gromila koja je staru bunju flankirala s tari strane, a što se vidi u nacrtnoj dokumentaciji.

Elaborat/Izvješće sastavili: Tomislav Galiot, voditelj radova i Josip Bazo, dokumentarist, dok je arhitektonski nacrt izradio/la ovlašteni arhitekt Jasna Ratković iz Zagreba